त्रीन्लोकानितिब्रह्मांडोपलक्षणं पचसिसंहरसि समिद्धःतमोगुणेनप्रवृद्धः अत्रहेतुंश्रौतंदर्शयति त्वंसर्वस्येति प्रसूतिरुत्पत्तिस्थानं प्रतिष्ठालयस्थानं एतेनएषयोनिःसर्वस्यप्रभवाप्ययौहिभूतानामितिश्रुतेरर्थोदर्शितः ॥ १४ ॥ यत्तुनांतःप्रज्ञमित्यादिश्रुतिप्रसिद्धंतुरीयंनिर्विशेषंतदेतत्द्रोणोब्रह्मविदांवरइत्युपक्रमात्ब्रह्मैतद्व्याख्यातंत्वयेत्यग्निनापिद्रोणस्यैवस्तुतत्वाच्चद्रोणवाक्यस्यविषयइतिज्ञायते अत्रचनांतःप्रज्ञादिवाक्यार्थोनचदृश्यतेऽतःकष्टमेतत् श्रुतिबलेनैवस्पष्टीकुर्मः त्वमन्नमिति हेजगत्पतेत्वंअन्नं अद्यतेत्तिचभूतानितस्मादन्नंतदुच्यतइतिश्रुतेर्विराडसि किमसौनित्यः नेत्याह प्राणिभिर्भुक्तमिति प्राणःसूत्रात्मासउपास्यत्वेनास्तियेषांतेप्राणिनःसूत्रोपासकास्तैर्भुक्तमुपसंहृतं एतेनस्थूलस्यसूक्ष्मेलयउक्तः तथाअंतर्मध्येभूतानिसूत्रशरीरारंभकाणिअपंचीकृतवियदादीनियस्यसःअंतर्भूतोसि भूतलयस्थानमप्यसि एतेनसूक्ष्मस्यकारणेविलापनमुक्तं अतएवजगतःस्थूलसूक्ष्मकार्यस्यपतेसृष्टिसंहारयोःस्वतंत्रत्वं नित्यंप्रवृद्धोसि कार्यकारणब्रह्मणोःसोपाधिकयोरुपाधितिरोभावाविर्भावानुसारिप्रवृद्धत्वं निरुपाधिकस्यतुनित्यमेवतत् त्वयिशुद्धेप्रतिष्ठितंसर्वंकार्यकारणात्मकंरज्ज्वामिवोरगादिकमीभूतंत्वंपचसिसंहरसि एवंचनांतःप्रज्ञंनबहिःप्रज्ञंनोभयतःप्रज्ञमित्यादिश्रुतेरर्थःस्थूलसूक्ष्मकारणरूपातीतंनिष्कलंशिवशब्दा

सृष्ट्वालोकांस्त्रीनिमान्हव्यवाहकालेप्राप्तेपचसिपुनःसमिद्धः ॥ त्वंसर्वस्यभुवनस्यप्रसूतिस्त्वमेवाग्नेभवसिपुनःप्रतिष्ठा ॥ १४॥ द्रोणउवाच त्वमन्नंप्राणिभिर्भुक्तमंतर्भूतोजगत्पते ॥ नित्यप्रवृद्धःपचसित्वयिसर्वंप्रतिष्ठितं॥१५॥ सूर्योभूत्वारश्मिभिर्जातवेदोभूमेरंभोभूमिजातान्रसांश्च॥ विश्वानादायपुनरुत्सृज्यकालेदृष्ट्वादृष्ट्याभावयसीहशुक्र॥ १६॥ त्वत्तएताःपुनःशुक्रवीरुधोहरितच्छदाः॥ जायंतेपुष्करिण्यश्चसुभद्रश्चमहोदधिः॥ १७॥ इदंवैसद्यतिग्मांशोवरुणस्यपरायणं॥ शिवस्त्राताभवास्माकंमाऽस्मानद्यविनाशय॥ १८ ॥ पिंगाक्षलोहितग्रीवकृष्णवर्त्मन्हुताशन ॥ परेणप्रेहिमुंचास्मान्सागरस्यगृहानिव॥१९॥ वैशंपायनउवाच एवमुक्तोजातवेदाद्रोणेनब्रह्मवादिना॥ द्रोणमाहप्रतीतात्मामंदपालप्रतिज्ञया॥२०॥ अग्निरुवाच ऋषिर्द्रोणस्त्वमसिवैब्रह्मैतद्व्याख्यातंत्वया॥ ईप्सितंतेकरिष्यामिनचतेविद्यतेभयं॥ २१॥

भिधेयंप्रतिपादितं ॥ १५ ॥ सूर्यइति हेशुक्रशुक्लसर्वोपाधिकालुष्यहीन त्वंसूर्योभूत्वारसानादायपुनरुत्सृज्यकालेदृष्ट्याभावयसीतिसंबंधः त्वंभूम्यादीनांरसान्सत्वानिआदायसंहृत्यसूर्यःकारणात्माभूत्वाबीजमात्ररूपेणस्थित्वापुनःप्रबोधकालेदृष्ट्याचित्सत्ताप्रदानेनपृथिव्यादीनिजनयसीत्यर्थः ॥ १६ ॥ एताःरसस्यब्रह्मसत्तायाआश्रयत्वेनदृश्यमानाःसत्सदितिप्रत्ययविषयभूतावीरुदादयोजडपदार्थाअपित्वत्तएवोत्पन्नाइत्यर्थः तेनप्रधानादेःकारणत्वंनिरस्तं सुभद्रश्चेत्यत्रसमुद्रश्चेतिपाठेमहोदधिशब्देनमहांतिब्रह्मांडाद्बहिःस्थितानिउदकानिधीयंतेस्मिन्निति व्युत्पत्त्याऽनेकब्रह्मांडशुक्तिसंपुटाश्रयभूतोजलावरणरूपःसमुद्रोग्राह्यः तच्चावरणांतराणामप्युपलक्षणं ॥ १७ ॥ एवंपरापरब्रह्मरूपेणाग्निस्तुत्वाउपस्थितभयनिवृत्तिंप्रार्थयते इदमिति हेतिग्मांशोतीक्ष्णकरवह्ने सद्येवसद्यशरीरं वरुणस्यरसनेंद्रियाधिपतेः परायणंअत्यंतालंबनं पक्षिदेहेनहिसर्वरसास्वादोलभ्यते अतस्त्वंशिवःअंतरात्मा अस्माकंत्राताभव ॥ १८ ॥ सागरस्यगृहान्नदीप्रवाहानिवअनभिभाव्यान्स्वाभिभावकांश्चज्ञात्वामुंच ॥ १९ ॥ प्रतीतात्मादृष्टः ॥ २० ॥ २१ ॥

Digitized by Google